

LEADERSHIP SPIRITUAL:**O NOUĂ PROVOCARE PENTRU PROFESIONALIZAREA PSIHOPEDAGOGICĂ***Viorica GORAȘ-POSTICĂ**Universitatea de Stat din Moldova*

În articol este abordată într-o manieră teoretic-aplicativă problematica unui curs nou predat în cadrul programului universitar de masterat „Consiliere spirituală și educațională”, la Catedra Științe ale Educației a USM. Sunt analizate modulele de conținut și competențele profesionale formate de acestea, fiind evidențiate relevanța și funcționalitatea lor în contextul educațional din Republica Moldova. De asemenea, se insistă asupra suportului biblic oferit și a învățăturilor deduse pentru actualitatea noastră.

Cuvinte-cheie: lider, lider spiritual, leadership, competență profesională, formare profesională, abordare biblică, valori creștine.

SPIRITUAL LEADERSHIP:**A NEW CHALLENGE FOR PROFESSIONALIZATION IN SCIENCE OF EDUCATION**

The article approaches by the theoretical-applicative manner a new course taught in university master's program "Spiritual and educational Counseling" at Moldova State University, Department of Educational Sciences. It analyzes the modules content and skills formed by them, highlighting the relevance and functionality in educational and spiritual context in Moldova. It also stresses the biblical support offered and teachings deducted in our timeliness.

Keywords: leader, spiritual leader, leadership, professional competence, professional training, biblical approach, Christian values.

Conceput și implementat pentru studenții de la masterat, acest curs are ca misiune didactică formarea competențelor spirituale, manageriale și sociale de lider, bazate pe valorile creștine, pe de o parte, și aprofundarea/lărgirea culturii manageriale și filosofice, pe de altă parte. Disciplina dată este oportună și pentru echiparea liderilor spirituali, deoarece conceptul de *leadership* este unul frecvent vehiculat atât în literatura de specialitate (management, dezvoltare organizațională, afaceri), cât și în mass-media, în practica și discuțiile curente. Focusarea pe acest termen este un fenomen internațional actual, în special pentru că se face o investiție majoră în leadership și dezvoltare managerială de către entitățile instituționale. Totodată, nu doar domeniul afacerilor este câmpul de existență și dezvoltare a acestui concept, ci și alte sectoare, inclusiv cel educațional și spiritual, au conștientizat importanța promovării și aplicării lui. Astfel, în ultimii ani au fost inaugurate numeroase centre de excelență în leadership, care oferă programe de formare pentru adulți din diverse arii ale sectorului public, inclusiv din medicină, poliție, educație etc.; de asemenea, de-a lungul timpului, au fost realizate variate studii și cercetări ale leadershipului din diverse perspective. Leadershipul este exercitarea deliberată a unei anumite influențe în cadrul unui grup în vederea stimulării membrilor acestuia spre realizarea unor scopuri cu beneficii permanente pentru ei, care asigură realizarea necesităților reale ale grupului.

Leadershipul se referă la influența pe care anumiți indivizi o exercită asupra atingerii obiectivelor altora, într-un context organizațional. Liderul este persoana care, datorită statutului său formal și/sau informal (putere, prestigiu, influență), mobilizează, organizează și conduce membrii și activitățile grupurilor spre fixarea și atingerea scopurilor acestora. În accepțiunea lui J.Clement, leadershipul este procesul prin care o persoană stabilește un scop sau o direcție pentru una sau mai multe persoane și le determină să acționeze împreună cu competență și deplină dedicare în vederea realizării lor. Promovăm în acest sens convingerea explicată de Maxwell: „Știința conducerii se cultivă, nu se descoperă. Liderul cu adevărat „înnăscut” va ieși în față oricum, dar pentru a rămâne sus trebuie dezvoltate trăsăturile naturale” [5, p.6].

Așa cum promovăm prin actualul curriculum, liderii sunt cei care au o nesecată energie fizică și emoțională, orientată spre atingerea unor scopuri clar definite, posedă o măiestrie specială în identificarea și aplicarea metodelor de atingere a scopurilor. Liderii inspiră încredere, sunt loiali și, deseori, destul de afectuoși față de cei pe care îi conduc. În același timp, sunt persuasivi în promovarea și implementarea ideilor pe care le au. Referitor la faptul dacă abilitățile de leadership sunt înnăscute sau învățate există păreri împărțite: unii consideră că acestea sunt înnăscute și țin, în primul rând, de un anumit nivel de inteligență, alții susțin că ele

se învață. Astfel, în 1980 în Harvard Business Review au fost publicate 50 de articole care explică că așa cum se formează/instruiește un astronaut, un chirurg, un orator etc., tot așa pot fi formate abilitățile de lider. Anumite predispoziții înnăscute facilitează, desigur, formarea unui lider, însă dacă aceste aptitudini nu sunt dezvoltate și valorificate prin eforturi și exersări sistematice, nu se poate vorbi despre un lider autentic cu abilități de leadership avansate. Un alt argument în favoarea faptului că abilitățile de leadership pot fi formate aduce I.W. Fitzwater, care afirmă că diferența dintre lideri și non-lideri este atitudinea, care, la rândul ei, nu este înnăscută, ci se formează [11, p.1].

Curriculumul actual încununează investițiile spirituale și pedagogice în viitorii consilieri și lideri creștini și valorifică achizițiile intelectuale, de ordin teoretic și practic, realizate pe parcursul semestrelor precedente. Competențele specifice care se formează la studenți în cadrul cursului dat sunt: competența managerială; competența de comunicare; competența de administrare; competența de proiectare a carierei de lider și a planului de dezvoltare a instituțiilor pe care le reprezintă; competența antreprenorială; competența emoțională etc.

Conținuturile recomandate pe care se axează disciplina noastră includ:

- Prezentarea generală a conceptului de leadership din diverse perspective, inclusiv din cea spiritual-biblică
- Nivelurile manageriale ale leadershipului
- Importanța viziunii, misiunii și scopurilor în leadership. Competența de proiectare a liderului de succes
- Tendințele globale și provocările spirituale în leadership. Pluralismul cultural și religios
- Mandatul biblic al liderului creștin
- Isus Hristos – modelul liderului total
- Lideri spirituali ai poporului evreu prezentați în Biblie. Mari lideri ai Bisericii Creștine
- Managementul timpului și disciplina de viață în leadership
- Managementul comunicării în leadership
- Exigențe moderne față de training ca formă de manifestare și dezvoltare profesională a liderului. Liderul ca formator
- Competența de administrare a liderului de succes
- Competența antreprenorială a liderului. Fundraising-ul
- Stiluri de leadership. Conducere bazată pe principii și valori
- Studii de referință. Teoreticieni și practicieni remarcabili în leadership la nivel mondial și național/local.

Obiectivele cursului includ asimilarea, analiza, sinteza și evaluarea cunoștințelor privind conceptul de leadership; diverse perspective de abordare a leadershipului; contextul biblic al dezvoltării leadershipului; relevanța învățăturilor scripturistice, a Sfinților Părinți pentru lideri, dar și aplicarea și integrarea capacităților și atitudinilor privind exersarea proiectării și dezvoltării carierei de lider spiritual; relevanța proiectării și desfășurării trainingului, a managementului participativ, al performanței, al timpului, al comunicării și toleranței spirituale și atitudinii civice și comunitare active etc.

O parcurgere analitică a modulelor de conținut demarează cu perspectiva biblică a leadershipului ca artă de a-i influența pe alții și a-i convinge să te urmeze, în care roadele duhului sfânt, prezentate de Sfântul Apostol Pavel în epistola către Galateni 5:22-23: *dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea și curăția*. Pe cât de simple, pe atât de cuprinzătoare sunt aceste virtuți creștine, care merită toată atenția din partea liderilor sofisticați ai postmodernității. Reperele actuale ale leadershipului spiritual: mandatul biblic, toleranța religioasă, inter-confesionalismul, implicarea în viața comunității fundamentează din punct de vedere teoretic și metodologic demersul teoretic și formativ în cadrul enunțat de noi. Celebrul J.Maxwell, ca scriitor creștin de referință în prezentarea leadershipului spiritual, este o prezență sensibilă în bibliografia tematică actuală și traduceri numeroase existente în limba română îl fac accesibil masei critice de studenți.

Nivelurile leadershipului: *poziția* (dreptul de a fi lider în baza funcției pe care o deții); *permisiunea* (oamenii te urmează că așa vor, în baza relațiilor stabilite cu ei); *producția* (liderii obțin credibilitate în baza rezultatelor pe care le au și a ceea ce au făcut pentru organizația lor); *dezvoltarea oamenilor* (abilitatea de a le oferi altora putere și oportunități de creștere profesională și personală); *apogeul* (nivel pentru liderii cu vocație, lideri cu autoritate superioară în domeniul din care fac parte, cu reputație eminentă pozitivă). Concepute de J.Maxwell, perspectivele celor cinci niveluri implică următoarele axiome:

- Poți urca la un nivel superior, dar nu îl vei lăsa niciodată în urmă pe cel dinainte.
- Nu te afli la același nivel cu fiecare persoană.

- Cu cât mai sus ajungi, cu atât mai ușor este să conduci.
- Cu cât mai sus ajungi, cu atât ai nevoie de mai mult timp și angajament ca să treci mai departe.
- Ascensiunea se produce lent, însă căderea poate apărea foarte rapid.
- Cu cât mai sus ajungi, cu atât mai mari sunt recompensele.
- Ascensiunea presupune întotdeauna dezvoltare continuă.
- Faptul că nu avansezi la un nivel superior te limitează pe tine și pe oamenii tăi.
- Când îți schimbi funcția sau compania, arareori rămâi la același nivel.
- Nu poți avansa de unul singur [6, p.19-27].

La același nivel este abordată paradigma lui Covey a conducerii bazate pe principii, care „se practică dinăuntru spre afară pe patru niveluri: 1) *nivelul personal* (relația cu mine însumi); 2) *nivelul interpersonal* (relația și interacțiunea mea cu ceilalți); 3) *nivelul managerial* (răspunderea mea de a duce un lucru la îndeplinire împreună cu alții) și 4) *nivelul organizației* (nevoia de a-i organiza pe oameni: de a-i recruta, pregăti, recompensa, de a construi echipe, de a rezolva probleme și de a crea structuri, strategii și sisteme alineate)” [3, p.21].

Misiunea, viziunea și scopul, raportate la leadership, planul/proiectul de dezvoltare strategică a instituției cu componentele sale, dar și valorile/axiologia promovate de instituțiile educaționale și creștine sunt pe larg dezvăluite în cadrul cursului nostru, dar și se formează abilități de elaborare și dezvoltare continuă a acestora, atât din proprie perspectivă, cât și instituțională. Or, viziunea strategică, „ochii de vultur” ai unui lider de performanță facilitează și favorizează diverse traiectorii ai dezvoltării. Inițiativa de implicare a liderului în aceste procese întotdeauna va fi una de mare preț, care îl va echipa pe acesta și pe instituția sa cu o recuzită funcțională de perspectivă. J.E. Haggai menționa în acest sens: „Un lider trebuie să aibă o viziune clară. Dar această viziune trebuie să fie exprimată ca un angajament de acțiune – cu alte cuvinte, ca o misiune. Este diferență între schița inițială a unui arhitect și proiectele finale detaliate. Acest proiect include o serie de măsuri specifice, măsurabile, prin care puteți transforma imensul gol într-o clădire terminată. Aceste măsuri sunt numite obiective. Un lider fără scop și obiective este ca căpitan al unei nave fără busolă, sau ca un șofer de camion fără o hartă, un dispozitiv GPS sau indicatoare” [11, p.2].

Tendențele globale și provocările spirituale în leadership, pluralismul cultural și religios sunt aspecte inerente pentru demersul de profesionalizare în leadership. Obiectivele curriculare de referință acoperă descrierea cadrului social și cultural al credințelor religioase din actualitate; analiza principalelor religii ale lumii (creștinismul, islamul, budismul, hinduismul și iudaismul); deducerea importanței spirituale a creștinismului ca mod de viață, la nivel de comportamente și atitudini necesare unui lider creștin pentru a face față pluralismului cultural și religios contemporan, cu aspecte multifuncționale evidente.

Esența evanghelizării ca mandat biblic al fiecărui creștin, inclusiv al liderului, redată de Evanghelia după Matei 28:18-20, se prezintă în mod imperativ de însuși Mântuitorul astfel: „Toată puterea Mi-a fost dată în cer și pe pământ. Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și învățați-i să păzească tot ce v-am poruncit. Și iată că Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului” [2, p.975]. Înțelegând baza biblică a evanghelizării, se analizează și caracteristicile lui Dumnezeu care o fundamentează: existența Lui, posibilitatea de a fi cunoscut, atributele sale (spirit/duh, trinitate, infinit, unicitate, imuabilitate, eternitate și atotputernicie); alte atribute raportate la univers (omnipotența, înțelepciunea, suveranitatea); atribute morale: sfânt, drept, puternic, credincios, bun, îndurător, plin de adevăr și de dragoste, toate însoțite de pasaje biblice relevante și generând convingerea că Dumnezeu poate fi cunoscut/descoperit, atât de important pentru trăirea și împărtășirea creștină în misiunea socială/comunitară.

Isus Hristos, ca model al liderului total, în istoria bisericii, dar și a culturii și civilizației universale, este caracterizat prin impactul său asupra umanității și se localizează prin rolul său în biserică, dar și în edificarea leadershipului. Redactarea portretului spiritual al Marelui Lider și Învățător este o sarcină didactică de sinteză, care se prezintă ca încununare a studiului dat.

Liderii spirituali ai poporului evreu prezentați în Biblie acoperă, după cum bine se știe, perioada antică din istorie, incluzând nume de referință: Avram, Moise, Iosua, Iacov, Samuel, David, Solomon, Isaia, Ioan Botezătorul etc., fiind urmași de cei patru evangheliști (Matei, Marcu, Luca și Ioan) și, ulterior, de Marii Apostoli Petru și Pavel. Marii lideri ai creștinătății: Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigore de Nazianz și alți Sfinți Părinți au pus baza bisericii primare, lăsând posterității mesaje valoroase. Nu pot fi eludați și alți lideri ai Bisericii Ortodoxe din alte timpuri, inclusiv cei din actualitate.

A doua parte a cursului este dedicată formării unor abilități manageriale din perspectivă spirituală viitorilor lideri creștini, axate pe *managementul timpului*, în primul rând; or, lipsa acestuia se resimte cel mai mult în aceste vremuri aglomerate. Se analizează în acest context disciplina de viață în calitate de concept-cheie al managementului timpului, dar și principiile de viață ale liderului creștin: a gândi pe termen lung (strategic, în perspectivă); a integra toate dimensiunile în mod echilibrat; a adopta un stil activ de viață. Cele opt dimensiuni ale vieții: spirituală/credința; relațională, în special familia; financiară; sănătatea fizică; sănătatea emoțională; sănătatea mentală; cariera profesională; recrearea/distracțiile sunt amply dezbătute, inclusiv de manieră aplicativă, accentul fiind pus pe echilibrarea acestora în stilul de viață al fiecăruia.

Managementul comunicării din perspective spirituale este abordat începând cu structura și mesajul actului de comunicare, apoi se evidențiază puterea comunicării în procesul de evanghelizare și catehizare, axată pe a informa, a învăța, a energiza, a face schimb de idei, a iniția schimbarea, toate convergând spre *competența de comunicare* a liderului. Barierele în comunicare: perturbatorii de atenție, defensivă, „minte/attitudinea închisă”; imaginea de sine inferioară, preconcepțiile, stereotipurile sunt ilustrate în baza diverselor studii de caz, inclusiv experiențe personale. Finalitatea modulului dat constă în elaborarea diverselor strategii de eficientizare a formelor și tipurilor de comunicare în leadership (verbală, non-verbală, paraverbală; intrapersonală, interpersonală, publică), dar și a unui set de reguli pentru o comunicare eficientă în leadership.

Competența metodologică a liderului include și abilitățile de formator de opinie, dezvoltată prin studierea și exersarea trainingului ca formă de instruire practică, pentru formarea de abilități. Sunt abordate în contrapondere, dar și complementare, organizarea trainingului *versus* lecția tradițională, fiind analizate obiectivele trainingului și competențele formate la cursanți, structura proiectată și realizată a acestuia (cadru Evocare-Realizare sensului-Reflecție) și evaluarea eficienței acestei forme, dar și a prestației formatorului-lider.

Structura și conținutul *competenței de administrare* are la bază mandatul biblic de administrare din Geneza 1:28-30: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!” [1, p.2], clasicul model al străvechiului Noe, al bunului Iosif culminând cu modelul lui Isus de bun administrator, din Ioan: 17: 1-8. O relevanță aparte are pentru studenți importanța administrării darurilor date de Dumnezeu, înaripați de pilda talanților din Matei 25, 14-30, dar și de darurile Duhului, prezentate de către Sfântul Apostol Pavel în 1 Corinteni, cap.12, reliefând importanța administrării corecte a talantului, a darurilor și binecuvântărilor cerești.

Competența antreprenorială a liderului se axează, la fel, pe însușirea esență și structură. Astfel, cunoștințele necesare includ identificarea de oportunități pentru activități personale, profesionale și/sau de afaceri, cuprinzând o frescă a problematicii, care să arate contextul în care oamenii trăiesc și lucrează, cum ar fi o bună cunoaștere a mersului economiei, a oportunităților și provocărilor cu care se confruntă un angajator sau o organizație. Indivizii trebuie să fie, de asemenea, conștienți de latura etică a spiritului întreprinzător și de faptul că pot fi un exemplu de bine, cum ar fi comerțul cinstit sau acțiunile sociale. Deprinderile se raportează la managementul de proiect proactiv (incluzând, de ex., capacitatea de a planifica, organiza, gestiona, conduce și delega, analiza, comunica, raporta, evalua și înregistra), reprezentare efectivă și negociere, precum și la capacitatea de a lucra atât individual, cât și în colaborare cu echipa. Capacitatea de a aprecia și identifica punctele tari și slabe, de a evalua și de a-și asuma riscuri, dacă apar, și când ele sunt justificate, este esențială. O atitudine antreprenorială se caracterizează prin inițiativă, atitudine proactivă în viața personală și socială, la fel ca și în timpul orelor de lucru. Aceasta include, de asemenea, o motivare și o determinare în a veni în întâmpinarea obiectivelor, dacă există scopuri personale și ținte comune cu alte persoane, inclusiv la locul de muncă [apud 10]. Principiile creștine de investire a resurselor, abordate la curs, conțin îndemnurile: crede că El te va ajuta, roagă-te, ascultă, ai răbdare, dă glorie lui Dumnezeu, completate de importanța binefacerilor și milosteniilor. Cartea lui N.Šteinhardt „Dăruind, vei dobândi” se prezintă ca o învățătură creștină valoroasă pentru lideri. Analiza conceptului actual de *fundraising*, identificarea învățăturii creștine relevante pentru activitățile de antreprenorat social și creștin și modalitățile de investire a resurselor locale în dezvoltarea bisericilor comunitare completează și contextualizează competența antreprenorială la liderii spirituali.

Delimitarea diverselor *stiluri de leadership*, analiza autorității *versus* putere în leadership, caracterizarea nivelurilor de leadership după J.Collins (individualitate superior dotată, membru eficient de echipă, manager competent, lider eficient, bun executor), dar și depistarea rolurilor și responsabilităților liderului în varia ipostaze conturează problematica stilurilor de leadership. Imaginea liderului-administrator (Matei 25:14-30); a

liderului-păstor (Psalmul 23) și a liderului rob, slujitor (Luca 22:27; Marcu 10:45; Matei 20:26-28), fundamentată de preceptele biblice indicate mai sus, oferă un tablou formativ amplu și funcțional.

Conform criteriului național/regional, se profilează 24 de stiluri de leadership în toată lumea, influențate de anumite culturi, de la individualismul structurat în SUA la consensul din Japonia, există o normă națională; or, aceste paradigme de management nu se vor schimba prea curând chiar și în țările unde au loc transformări politice și economice rapide, din cauza credințelor și atitudinilor adânc înrădăcinate – aspecte importante studiate și extrapolate în diferite practici cunoscute. Alte stiluri accesibile studenților și vehiculate în literatura de specialitate configurează taxonomia: Tell, Sell, Ask și Join, cuvintele-cheie desemnând esența fiecăruia.

Studiile curriculare de referință includ nume notorii, precum: J.Maxwell, cu multitudinea de lucrări traduse în limba română; N.M. Tichy – „Liderul sau arta de a conduce”; D. Goleman ș.a. –, „Inteligența emoțională în leadership”; St.Covey – „Etica liderului eficient. Conducerea bazată pe principii” etc.

Lucrările individuale ale studenților, bazate inclusiv pe propriile cercetări și studii, conțin un eseu istoricofilosofic „Lideri spirituali din Vechiul Testament”, un alt eseu reflexiv „Lideri spirituali din Noul Testament”, o schiță a unui plan de dezvoltare strategică a unei instituții: misiune, viziune, scop, obiective; un discurs de evanghelizare/predică; o propunere de finanțare a unei activități creștine și adnotarea/recenzia unei cărți despre leadership.

Primele rezultate ale predării-studierii-evaluării cursului abordat de noi denotă aspecte cantitative și calitative semnificative în raport cu competențele profesionale analizate pe parcurs, precum și atitudini pozitive pe marginea tematicilor abordate.

În concluzie, opinăm vizavi de utilitatea și necesitatea programului dat și susținem că liderii trebuie formați de pe băncile școlii și înarmați cu valori creștine, fundamentale și vitale pentru evoluția lor personală și profesională; or, postmodernitatea reclamă competențe multiple, dar și verticalitate morală.

Bibliografie:

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament* (cu explicații și trimiteri) / Traducere: D.Cornilescu. București, 1990.
3. COVEY, St.R. *Etica liderului eficient sau conducerea bazată pe principii*. București: Alfa, 2001. 356 p. ISBN 973-9477-42-9
4. GOLEMAN, D., BOYATZIS, R., MCKEE, A. *Inteligența emoțională în leadership*. București: Curtea Veche, 2005. 342 p. ISBN 973-669-113-6
5. MAXWELL, J.C. *Dezvoltă liderul din tine*. București: Amaltea, 1999. 212 p. ISBN 973-97507-7-X
6. MAXWELL, J.C. *5 niveluri ale leadershipului. Metode testate pentru a-ți atinge potențialul maxim*. București: Amaltea, 2012. 296 p. ISBN 978-973-162-096-1
7. TICHY, A.M. *Liderul sau arta de a conduce*. București: Teora, 2000. 432 p. ISBN 973-601-983-1
8. www.leaders.ro/leaders/despre-leadership
9. www.leadershipdevelopment.ro/
10. *Competența antreprenorială*. <http://www.cnfpa.ro/Files/Norme%20metodologice.pdf>
11. HAGGAI, J.E. *The goal settings*. <https://us-mg6.mail.yahoo.com/neo/launch?.rand=at3k3lg03n5dt#464175176>

Prezentat la 02.02.2015